

[0312]

DE BOARNE FAN MURK SLUCHSLIM

Yn 'e lêste jierren is Joast Halbertsma ús hieltyd mear tofoaren komd net as oarspronklik literator, mar as in biwurker fan bûtenlânske fortelstoffen. Yn it *Frysk Jierboek* 1946 liet Dr. Y. Poartinga ús sjen, dat it forhael fan de Kompenijster yn *De Twade Joun* syn oarsprong hie yn in Frânsk fabliau (*Li povre clerc*); yn *It Beaken* XV (1953) bihannelde er it forhael fan Folperda en Maeike Plom, ek út *De Twade Joun*, dat er ôfliede koe út in oar fabliau (*Boivin de Provins*), wylst er yn *It Beaken* XVIII (1956) in trêd Twadejouns-teltsje, it forhael fan de deade gasthúsproast, werombrocht ta it fabliau *Le sacristain de Cluni* of *Le dit dou soucretain*. De wurkwize, dy't Dr. Joast yn *Miswier* tapast hie, hat er dus ek letter noch folge: in forhael, dat him tige meinommen hie, forfryske er, gniste it op mei "brede verzinsels" en bea it sa syn Frysk folk oan, dat it der ek fan genietsje koe. It hoecht net sein to wurden, dat dy wurkwize om it risseltaet, dat er der mei birikte, folslein rjochtfeardige wie en al soe it mejertiid bliken dwaen, dat noch mear fan syn literair wurk fan útlânsk komôf is, syn skriuwersrom soe der net of amper troch oantaest wurde. De fuortsetting fan it boarneûndersyk fan Dr. Joast syn Frysk wurk sil mei oare wurden syn byld perfoarst net skeine: de biwûndering foar de bitûfte skriuwer bliuwt, ús

earbied foar syn ûnthâld bilunet allinne in grissel, mei't wy allinken mear stikken ûntdekke, dêr't er syn foarbylden net fan oanjown hat.

Ien fan dy forhalen komt foar yn *It Grouwe Pak*: it is de stoarje fan Murk Slûchslim, de stille gearer, dy't wol trije parten fan 't jier by syn folk en goede freonen útfanhuze en foar de gastfrijens bitelle mei skuldbrieven, dy't by syn forstjerren gjin sint wurdich blykten to wêzen. De tromp, dy't er neiliet, siet oars net yn as hwat rommel, âlde brieven, lotterijbriefkes ensfh., dat sadwaende koe it "gearleger fan kriddeteuren en erfgenamen" mei in „lege pong, sa't se mei in lege pong komd wiene" wer nei hûs ta kroaskje.

It docht fuort bliken, dat dat forhael net oarspronklik is, as wy yn *West-Europeesche Letterkunde I, 15e en 16e eeuw* fan G. Kalff (Groningen 1924) yn de paragraef *Kluchtboeken en Kluchthelden* fan it haedstik *Van drieërlei stoffe* it neikommende lêze: „Naast zulke bundels" - as de Cento Novelle Antiche en Poggio's Facetiae - „treffen wij afzonderlijke komische verhalen aan als het Nederlandsche van Jan Splinter's Testament Jan Splinter was rentmeester van een paar zusterhuizen te Schiedam en te Delft en werd op zijn ouden dag verontachtzaamd ondanks zijn jarenlangen trouwen dienst; door middel van een paar gesloten koffers gevuld met speelpenningen weet hij de zusterkens in den waan te brengen, dat hij rijk is en hun belust te maken op de erfenis; voortaan wordt hij aangehaald en vertroeteld, totdat na zijn dood de waarheid aan het licht komt".

Sa't wy sjogge is dat yn wêzen itselde forhael as Joast Halbertsma ús yn *It Grouwe Pak* foarset; hy hat it allinne forfryske en aktueel makke, hy lit it yn de eigen tiid spylje. Mar de idé is krektenallyk. Kalff neamt yn in noat syn boarne, to witten de *Veelderhande Geneuchlycke Dichten, Tafelspelen ende Refereynen* (Antwerpen, 1600) én jit in fabliau, dat in soartgelikens forhael jowt. Dat fabliau hjit, nei't yn syn *Geschiedenis der Nederlandsche Letteren* III meidielt wurdt, *De le vescie a prestre* en is to finen yn Montaiglon en Raynaud III, 106. It giet dêryn oer in preester út Antwerpen, dy't in pear Jacobinen to fiter hat, mei't er harren yn syn testamint syn ... bonge tamakket. Kalff tinkt nammers dat dat fabliau mûlk fan "Dytske" oarsprong is, om't de slotrigels binne:

Jakes de Baisiu, sans dotance

L'a de Tieus (tyois = „Dytsk") en Romane rimée.

Hwat de earste titel oanbilanget: de *Veelderhande Geneuchlycke Dichten, Tafelspelen ende Refereynen* kamen yn 1600 to Antwerpen by Jan van Ghelen, „op de Lombarde veste in de witte Hasewint" út en bifetsje as 24ste stik fan de 25, dy't de bondel bifettet, it fers *Jan Splinters Testament*, „seer ghenoegelegijc om te lesen". Yn lyts 200 rigels wurdt ús dêryn oan it foarbyld fan Splinter, „Rentmeester te Delff ende te Schiedam", dúdlik makke hoe't

„Den armen man soeckt list

Daer den rijcken niet op en gist".

Jan Splinter, hosk yn de beide kleasters, dêr't er lange jierren tsjinne hie, om't er oan reapsein is, falt in „wonderlijcke influentie" yn om út de swierrichheden to kommen. Hy reizget nei Antwerpen, túcht dêr in koffer oan en sa'n 700 „Leg-penninghen" en giet dan wer nei it Schiedammer kleaster, dêr't se

him „half verschaelt" bier taepje. Mar dat foroaret gau as er nachts yn syn sliepkeamer mei syn „jild" begjint to rammeljen en kwânskwiis to rekkenjen - dy scêne lit jin tusken heakjes tinke oan Folperda syn rekkenerij op it Skavernek - hwant nou wolle de susters, dy't him ôfgnúfd hawwe, ynienen dat er bliuwe sil en wurdt er let en set. As letter de Delftmers ien en oar hearre, ûntstiet der sels skeel tusken de kleasters: hja wolle Jan Splinter allebeide as gast en de koffer ûnder harren dak hawwe. Hja kinne lykwols gerêst wêze. Jan Splinter makket harren syn kostbere koffer ta en hat fierders in heareneintsje libben. By syn dea komt de moard fansels út. „In Holland en was noyt volck alsoo confuys", seit de dichter en fierder: „Sy saten recht oft hen een Merrie hadde bepist".

Oft Halbertsma dat forhael of boppeneamd fabliau kend hat, is fuort net to sizzen. It fabliau hat er lêze kinnen yn de samling, dy't er yn it *Naricht* fan de *Lapekoer* neamt, to witten dy fan Barbazan en Méon (Paris, 1808), òf yn Méon syn *Nouveau Recueil* (1823). Yn de *Fabliaux ou Contes du XIIe et du XIIIe siècle traduits ou extraits d'après divers manuscrits du tems*, fan Legrand d'Aussy (Paris 1779), dy't Dr. Joast ek kenne moatten hat (sj. *It Beaken* XVIII), komt it forhael foar ûnder de titel *La vessie du curé*. Dy't dat lêst moat, tinkt my, wol ta it bislút komme, dat de Fryske skriuwer syn teltsje foar 't neist net út dy boarne helle hat. It stiet to fier fan Murk Slûchslim ôf. De curé b.g. is in ryk man, dy't it hielendal net nedich hat om syn formidden to forrifeljen en hy hat de Jacobinen (= „Dominikanen"), dy't op syn erfskip loere, noch by syn libben foar 't soaltsje. Ek de langte fan it stik makket it forbân tusken de beide forhalen net botte wierskynlik. Murk Slûchslim sil wol in simpeler forhael, dat koarter kriemt, as boarne hawwe en dat soe dan hiel wol *Jan Splinters Testament* wêze kinne.

G. N. Visser.